

Zdroj: Právo Víkend
Datum vydání: 29.4.2016
Rubrika / pořad: Příběh
Strana / zpráva: 07
Autor: Adéla Šulíková

Architekt kostelů musí umět i sakrovat

Rozhovor Adély Šulákové s Markem Štěpánem

Nebojí se pracovat s moderními materiály, neostýchá se používat neobvyklá řešení. Jak se člověk stane architektem kostelů? Prapůvod prý vězí v rodině.

„Byl jsem vychovaný v křesťanské víře a to mi zůstalo,“ vysvětluje devětačtyřicetiletý Štěpán a dodává, že na něj podvědomě působila krása starých kostelů, zaměřoval se na proporce, sochy a umění. Hned když to bylo po revoluci možné, stal se jeho prvním projektem samozřejmě kostel. „Rodiče jsem svým rozhodnutím stát se architektem dost vyděsil. Věděli, že to bude dřina,“ vzpomíná Štěpán, původem z Frýdku-Místku. K navrhování chrámů ale podle něj není víra to nejdůležitější. „Znám kostely, které dělali věřící architekti, a jsou úplně nepovedené, a naopak. Vztah k bohu je spíš pomocník, ne nutnost. Stačí cit a intuice, liturgie se dá naučit,“ míní Štěpán, který se hlásí ke katolické církvi. Podle svých slov by neměl problém ani se stavbou protestantského chrámu, na mešitu by si ale netroufl. V Česku žádnou velkou konkurenci nemá. „Okrajově se architektuře sakrálních staveb sice pár dalších lidí věnuje, většinou to však skončí u jedné stavby,“ přemítá architekt. Nové chrámy se staví i navzdory tomu, že je v Česku spousta chátrajících svatostánků. „Ty staré jsou totiž často na špatném místě, kde už lidé nežijí,“ zamýšlí se stavitel. Tristní stav je podle něj například v bývalých Sudetech, které se po válce vylidnily, což samozřejmě dolehlo i na chrámy Páně. „Naopak třeba na nových sídlištích zase kostely chybí. Bylo by ideální, kdyby se daly přesunout, to se ale v Česku zkoušelo jen jednou, když se boural starý Most, a bylo to dost drahé,“ vzpomíná Štěpán s tím, že kostel má být tam, kde ho lidé potřebují.

Konec autobusů

„Kněží chtějí být nově ve společnosti lidí, z toho důvodu se mění i uspořádání kostela. Už to nejsou dlouhé chrámové lodě a lavice v řadách, kterému intelektuální kruhy říkají posměšně autobus. Lavice se staví třeba do vějíře, do oblouku nebo do kruhu,“ poukazuje architekt na nejnovější trendy v sakrálních stavbách. „Mění se i vzhled kostelů, stavba je jen slupkou, uvnitř je méně a méně obrazů a symboliky,“ říká stavitel a potvrzuje, že tendence k modernímu minimalismu mají i věřící. Častá představa kostela splývá s barokní barevností, s tlustými andělíčky a bohatou výzdobou chrámu, kde se člověk cítí proti bohu malinkatý. Štěpán vysvětluje, že lidé před staletími byli většinou negramotní a tak, když přišli do kostela, měli na stěnách jakýsi komiks, obrázkový příběh. „Pro ty, co uměli číst, tam byly poznámky, co na těch jednotlivých vyobrazeních je. Dnes máme informaci dokonce víc, než chceme, útočí na nás ze všech stran. Takže když přijdu do kostela, hledám opak, chci mít klid, být odfiltrovaný od všech zbytečných vjemů,“ vypráví architekt a vysvětluje, že současné chrámy odpovídají na lidskou potřebu ztišení.

Surový beton

Vnitřní výzdoba kostela záleží na konzervativnosti nebo naopak avantgardnosti dané farnosti, která si stavbu objedná. Štěpán podotýká, že jsou mezi nimi velké rozdíly. „Někteří si přejí holé stěny jenom s několika soškami, pak jsou kostely, kde je už jenom jeden abstraktní obraz. Poslední kostel, na kterém pracujeme v Sazovicích u Zlína, se dokonce snažím vizuálně odhmotnit, vyžrát na hmotu,“ směje se a vysvětluje, že díky stavitelským úpravám působí zeď tak tenče, jako by byla z papíru. Světlo dovnitř nepouští klasická okna, ale zářezy ve válci, což má tvarovat vnitřní prostor kostela. „Obětní stůl bude bronzový odlitek, takové vajíčko, které se dotýká země jen v jednom bodu,“ popisuje netradiční stavbu architekt. Přiznává, že v Sazovicích ho místní svými požadavky velmi překvapili. Většina zastupitelů tam jsou ženy, kamarádky v podobném věku. „Když jsem jim ukázal studii, líbila se jim, ale řekly mi: Tož pane architekt, my jsme si to ale představovaly z pohledového betonu (beton, který je přiznaný, je vidět pozn. aut.),“ rozmetává Štěpán představu bodrého moravského venkova, kde si místní nad sklenkou slivovice dokážou představit jen tradiční kostel. Přiznává, že na vesnici ho takový moderní prvek zaskočil. Sazovický svatostánek má v současnosti hotovou hrubou stavbu, celkově by měl přijít na dvacet miliónů korun. „Skládají se na něj místní, někdy může finančně pomoci biskupství, jednu dobu fungovaly i půjčky z německých farností. Na vnější osvětlení a úpravu okolí někdy přispěje obec,“ popisuje Štěpán, jak funguje financování útočišť věřících. Další kostel, který se podle jeho návrhu bude stavět, vyroste v Brně na Lesné. Kruhový tvar kostela má symbolizovat nebe nad touto čtvrtí. Unikátní bude jediným osmdesát metrů dlouhým oknem.

Pevnost mezi hernami a bary

Ateliér Marka Štěpána navrhl tři nové kostely, které už stojí, čtvrtý se momentálně staví. Sám Štěpán je nejvíc pyšný na moderní sídlištní kostel v Ostravě-Zábřehu. „Po revoluci vzniklo několik kostelů na sídlištích, ale některé tam nepatří, nezapadají, hrají si na retro nebo si člověk řekne, že kdyby ten kostel stál na louce, tak je to lepší,“ vypráví architekt, který se rozhodl pojmout stavbu jinak. „Kostel stojí na velkém sídlišti s vyšší kriminalitou, je obklíčen nočními kluby, bary a hospodami, proto jsem se rozhodl navrhnout ho jako pevnost,“ vysvětluje záměr. Kostel je obehnaný příkopem a dovnitř se vchází přes mostky. „Funguje to skvěle proti sprejerům, nedostanou se ke zdem. Byl to můj plán, stvořit chrám z několika slupek, kde se bude postupně přecházet od vnějšího materiálního a někdy dost drsného světa k vnitřnímu klidnému, kde se může člověk ztišit,“ pochvaluje si. Místní vzali chrám za svůj, i když kvůli věži, která stojí vedle kostela, mu říkají konzerva a otvůrka. „Je dobře, když stavba vzbuzuje v lidech emoce,“ říká architekt, jenž za své návrhy dostal už několik ocenění v oboru, mezi jinými Grand Prix architektů nebo Stavba roku. Než se Štěpán pustí do návrhu, jde se podívat na místo a pobavit se s místními. „Jdu zjistit, jestli jsou spíš autobusoví nebo moderní. Pak vezmu skicák a začnu si kreslit návrhy,“ ukazuje, jak se jeho nápady dostávají na papír. Směr, kudy bude stavba ubíhat, má jasný poměrně rychle. „Pak je tam ale spousta mravenčí práce na jednotlivých částech, třeba jak bude vypadat strop kvůli akustice nebo jaká zvolit okna,“ popisuje svou práci stavitel. Jak lidé výsledek přijmou, pro něj ale bývá překvapením. „Třeba kostel v Šumné. Říkal jsem si – no dobře, je to takový venkovský kostel. Nečekané ale vzbudil velké ohlasy, nedávno jsem tam provázel Klub Za starou Prahu a ti byli v sedmém nebi, moc se jim to líbilo,“ usmívá se Štěpán.

Pódium pro papeže

Když byl v roce 2009 na návštěvě v Česku papež Benedikt XVI., ateliér Marka Štěpána vyhrál soutěž o návrh pódia pro papeže a úpravu místa pro bohoslužbu. Tehdy se mše, kterou papež sloužil v Brně na Tuřanském letišti, zúčastnilo 120 tisíc lidí. To, jak bude místo setkání papeže s věřícími vypadat, schvalovali ve Vatikánu, detaily pak Štěpán probíral s papežským ceremoniářem Guidem Marinim. „Bylo to strašně rychlé, na přípravu jsme měli šest měsíců, což bylo hodně náročné na organizaci všech zúčastněných, ale bavilo mě to,“ říká s tím, že ho překvapilo například potřebné množství toalet. Nejsložitější zase bylo vypočítat správné množství sedadel pro VIP hosty. „Řešila se samozřejmě i bezpečnost. Pár dní před začátkem akce jsme se jeli s manželkou podívat na místo. Nejmladší dceru jsme vezli v kočárku. Ten prošel náročnou bezpečnostní prověrkou, jestli v něm neschovávám bombu,“ vzpomíná se smíchem architekt. V současnosti se Marek Štěpán věnuje mj. rekonstrukci Svatovítských varhan. „Hlavní kůr nad vstupem, kde se obvykle tyčí hlavní varhany chrámu, zeje prázdnotou. V celé katedrále jsou dvoje malé varhany, které téměř není slyšet, je to věčná škoda,“ vysvětluje architekt. „Aktuálně máme 15 miliónů korun a konzultujeme architektonické řešení,“ dodává. Varhany by celkově měly přijít na 60 až 70 miliónů korun. V současnosti s ním kromě dalších spolupracovníků pracuje i manželka Vanda. Navíc jsou oba věřící, takže se jim prolíná pracovní i soukromý život. „Většinu věcí dělá Marek, návrhy však spolu konzultujeme. Někdy to není úplně jednoduché pracovat společně, ale aspoň Marka někdy vidím, třeba při obědě,“ přiznává s úsměvem Vanda Štěpánová. Architektura je jejich společným koníčkem, velkou část času ale věnuje Štěpánová třem dcerám, které po rodičích zdědily výtvarné nadání. Vizi rodiny architektů však šmahem odmítá. „V tomhle oboru není snadné se prosadit. Úspěšné architektky musejí mít hodně ostré lokty. Na stavbě je nutné mít autoritu, tam se musí umět i sakrovat,“ směje se Štěpán.